

GEOFFREY KAY, **Development and Underdevelopment: A Marxist Analysis.** Macmillan, London, 1975.

Under de senaste åren har ett flertal arbeten, inspirerade av den s.k. kapitallogiska skolan, publicerats i Tyska Förbundsrepubliken, men även i England och Danmark. Denna skola, som fick sitt genombrott 1968 i och med publiceringen av Rosdolskys arbete »Zur Entstehungsgeschichte des Marxschen 'Kapital'», har präglats av försök att »rekonstruera» Marx, att fylla de luckor som han lämnade och att rikta en »revolutionär marxistisk» kritik mot den leninistiska traditionen inom marxismen. Kända företrädare för den kapitallogiska inriktningen är Altvater (statsteori och utbildningsökonomi), Läpple (statsteori), Reichelt (kapitalbegreppet), Mattick (kristeori och Keyneskritik), Neusüss (imperialismteori) och Wirth (kritik av teorierna om statsmonopolistisk kapitalism). Politiskt står den kapitallogiska skolan nära trotskismen och metodologiskt påminner den närmast om Rosa Luxemburg och Henryk Grossman, vardera kända som företrädare för den s.k. sammanbrotts teorin.

Det är därför helt »logiskt» att även under-

utvecklingens problem underkastas en kapitallogisk analys. Hos Marx saknas nästan helt en diskussion av detta problem (naturligt nog), och där han behandlar kapitalismens framfart i en icke-kapitalistisk miljö ser han den som en — trots allt — progressiv kraft, som röjer väg för en framtida utveckling. De marxistiskt inspirerade teorier om underutveckling som under 1960- och 1970-talen sätt dagens ljus (t.ex. A. G. Franks och Samir Amin) fyller på intet sätt kapitallogikernas krav på att det måste vara möjligt att logiskt-begreppsligt härleda alla viktiga framträdelseformer under kapitalismen ur kapitalförhållandets egenrörelse. Begrepp som »metropol» och »satellit», »centrum» och »periferi», »dominans» och »dependens» är enligt kapitallogikernas sätt att se deskriptiva och obrukbara som förklaringar. Endast genom att förklara underutvecklingen som en nödvändig följd av kapitalets egen logik är det möjligt att få en adekvat kunskap om dessa framträdelseformer.

Geoffrey Kay har i sin bok »Development and Underdevelopment: A Marxist Analysis» åtagit sig uppgiften att fylla den lucka Marx lämnade efter sig genom att inte analysera underutvecklingsproblematiken. Han förkastar alla tidigare försök att förstå underutveckling som ideologiska och frasfyllda. Endast Emmanuels teori om det ojämna utbytet ges en mera ingående granskning (trots att den från början kallas en »travesti»). Detta därför att Emmanuel försökt att ställa sig på värdelagens grund.

Kays bok är en utmärkt bok om man håller sig till kapitlen 1—4 och 7. I dessa ger han en introduktion till Marx kapitalteori som borde göra varje läroboksförfattare grön av avund. Korrekt, pedagogiskt och elegant presenterar han Marx värde och ackumulationsteori. I dessa avsnitt finns inget av det filosofiskt-metodologiska grubbleri som tynger flera av de kapitallogiska arbetena. Även i huvudkapitlen, 5 och 6, finns flera finesser. Kays analyser av kapitalets organiska sammansättning och kapitalets omloppshastighet tillför viktiga distinktioner och relationer.

Däremot är Kays teori om underutvecklingens orsaker av lägre klass. Hans huvudtes

är att handelskapitalet som industrikapitalets agent har skapat underutvecklingen genom att bryta sönder och deformera de tidigare strukturerna, men inte tillåta en industriell utveckling i de underutvecklade länderna. Handelskapitalet var den enda formen av kapital i u-länderna samtidigt som det på global nivå var underkastat industrikapitalet: »At one and the same moment it was the only form of capital but not the only form of capital. This apparent paradox is the specific difference of underdevelopment, and its emergence as a historical fact in the course of the nineteenth century marks the beginning of underdevelopment as we know it.» (s. 100) Kay försöker inte att empiriskt substansiera sin teori. Inte lyckas han heller visa vem som representerat handelskapitalet gentemot industrikapitalet. Det enda exemplet som nämns på handelskapital är East India Company. Men en sådan exercis hör inte till Kays stil. Det är kapitalförhållandets struktur som intresserar honom, inte bärarna av detta förhållande.

Det är givetvis så att handelskapitalets — det historiskt första kapitalets — framfart fick olika effekter i olika delar av världen. Men varför blev det så? Hur kom det sig att, ur kapitallogisk synpunkt, samma förhållande fick så olika konsekvenser? Kapitallogikernas kardinalproblem, relationen mellan det historiska och det logiska, gör sig gällande med full kraft också i Kays analyser. Ett annat problem som hela tiden hänger i luften är den politiska nivåns roll. Denna kan inte heller förstås rent kapitallogiskt. Kays teori kan på sin höjd betraktas som en intressant hypotes till en delförklaring av ett mycket komplicerat problem. Kapitallogiken har än en gång visat sin oförmåga att ta steget från väsenslogiken till den konkreta analysen.

Utmärkande för Kays stil är anhopningen av paradoxer. Jag skall sluta med att presentera ett urval av dessa:

- Frihandel är totalt främmande för handelskapitalet (s. 107).
 - Fordismen ersatte arbetararistokratin med massarbetaren och undergrävde därmed arbetarklassens revolutionära kamp (s. 170).
 - Kapitalet har befriats från den individuella kapitalisten, som aldrig var någon pålitlig försvarare av dess intressen (s. 79).
 - Inflationen är konsensuspolitikens ekonomiska strategi (s. 184).
- Den uppmärksamme läsaren hittar ett dussintal liknande paradoxer till. Och i och för sig är hela boken en paradox: hur är det möjligt att förena en så stor kunskap om Marx kapitalteori med en så djup okunskap om den marxistiska vetenskapliga metoden i sin helhet?

Jan Otto Andersson